

Nr 62.

Ankom till riksdagens kansli den 7 december 1939 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa oförutsedda utgifter på kapitalbudgeten m. m.

(1:a avd.)

I en den 3 november 1939 dagtecknad proposition, nr 77, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten under rubrik VIII. Oförutsedda utgifter till Statens affärsverksfonder, statens allmänna fastighetsfond och fonden för förslag till statsverket anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

I skrivelse den 20 september 1939 till chefen för kommunikationsdepartementet har *svenska byggnadsentreprenörföreningen* meddelat, att föreningen redan hösten 1938 tillrådde sina medlemmar att vid avgivandet av anbud bifoga reservation för prisstegringar på grund av internationella förvecklingar. Samtidigt underrättades olika statliga myndigheter om denna åtgärd.

I ett den 2 oktober 1939 dagtecknat utlåtande har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att beträffande byggnadsarbeten, som av styrelsen handhavas och för vilka förordningen angående upphandling och arbeten för statens behov m. m. eljest gäller, må tillämpas ett system med rörlig entreprenadsumma.

I ett av *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* den 7 oktober 1939 avgivet utlåtande ha liknande åtgärder tillstyrkts.

Vid styrelsernas utlåtanden finnes fogat ett av styrelserna i samråd uppgjort förslag till allmänna bestämmelser rörande entreprenadarbeten, avsedda att gälla tillsvidare under den rådande krisperioden.

Departementschefen har för egen del anfört följande:

De föreskrifter, som meddelats i förordningen den 16 januari 1920 (nr 10) angående upphandling och arbeten för statens behov samt försäljning av staten tillhörig lös egendom, medgiva icke, att statliga myndigheter vid slutandet av avtal göra entreprenadsumman beroende av konjunkturbetonade förändringar av priserna å material och arbetskraft. Under normala förhållanden föreligger ej heller något behov av dylik rörlighet, då de prisförändringar, som därvid kunna inträffa, ingå såsom naturliga riskmoment i entreprenadförfarandet såsom sådant. De extraordinära förhållanden, som alltsedan krigsutbrottet äro rådande, ha däremot föranlett flertalet anbudsgivare att reservera sig för prisförändringar. Då sannolikheten talar för att så torde bliva fallet under den tid krisen varar, skulle ett vidhållande av kravet på fast entreprenadsumma leda till att några avtal mellan statliga

myndigheter och enskilda entreprenörer praktiskt taget icke skulle kunna träffas, såvida entreprenadsumman skall hållas inom rimliga gränser. Prövningen av åtskilliga anbud är också, enligt vad jag inhämtat, vilande i avvaktan på statsmakternas ställningstagande icke endast till frågan om förefintliga besparingsmöjligheter utan även till här berörda spörsmål.

I det läge, som sålunda inträffat, ser jag mig nödsakad föreslå, att utrymme för avtal med rörlig entreprenadsumma — d. v. s. en efter närmast före krisperioden gällande priser beräknad summa, varå medgives tillägg eller avdrag, allteftersom priserna å mera väsentliga materialier variera — temporärt beredes inom det statliga upphandlingsförfarandet. Samtidigt därmed böra de synpunkter vinna beaktande, som de i ärendet hörda myndigheterna anfört rörande försening vid entreprenadarbetes färdigställande och hinder för anskaffande av materialier. Å Kungl. Maj:t torde få ankomma att närmare överväga och utforma de föreskrifter, som i förevarande hänseenden må befinnas erforderliga. Det av myndigheterna uppgjorda förslaget bör därvid tjäna till ledning.

Vad jag här anfört gäller icke redan ingångna avtal. Emellertid bör Kungl. Maj:t kunna medgiva, att staten i speciella undantagsfall, då särskilda omständigheter så påkalla, påtager sig skälig andel av merkostnaderna i anledning av inträffad prisstegring.

De förändringar, som prisutvecklingen hittills medfört och som ytterligare kunna vara att vänta, återverka framför allt å medelsanvisningen under kapitalbudgeten till statens affärsverksfonder och statens allmänna fastighetsfond samt till vissa å fonden för förslag till statsverket upptagna byggnadsföretag för försvarsväsendet. Jag anser mig därför böra förordna, att den för mötande av merkostnader i anledning av prisstegringen påkallade medelsanvisningen för närvarande begränsas till ändamål, som trots den inträffade krissituationen komma att, efter därom verkställd prövning, tillgodöses från anslag under nämnda fonder. Till frågan om denna medelsanvisnings budgettekniska ordnande återkommer jag strax. Jag vill endast dessförinnan i anslutning till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uttalande rörande byggnadsarbeten för vägdistriktens räkning samt rörande väg- och gatuarbeten i städer m. m. framhålla, att någon förstärkning av anslag, från vilka ett flertal olika företag antingen helt bekostas eller erhåller bidrag, överhuvud taget icke bör ifrågakomma. Den närmast till hands liggande utvägen att bereda medel för täckande av ökade kostnader i anledning av prisstegringen synes i dylika fall vara en begränsning av verksamhetens omfattning.

Efter samråd med chefen för finansdepartementet förordar jag, att för bestridande av här berörda merkostnader beträffande företag, till vilka medel upptagits under statens affärsverksfonder, statens allmänna fastighetsfond och fonden för förslag till statsverket anvisas ett gemensamt anslag av reservationsanslags natur å kapitalbudgeten under särskild rubrik, benämnd oförutsedda utgifter. Jag vill understryka, att dispositionen av anslaget alltså är begränsad till utgiftsökningar i anledning av prisstegringen. Enligt vad jag inhämtat kommer chefen för finansdepartementet att framlägga förslag rörande avskrivning av den genom anlåtande av nämnda anslag uppkommande kapitalinvesteringen.

Några fasta hållpunkter för bedömande av storleken av ifrågavarande medelsbehov finnas icke. Under förutsättning att riksdagen i huvudsak kommer att godtaga de förslag till begränsningar under innevarande budgetår av den statliga verksamheten inom här berörda förvaltningsområden, som för närvarande äro under utarbetande, anser jag mig dock kunna utgå ifrån, att ett belopp av 5,000,000 kronor bör vara tillfyllest.

Utskottet.

Vad först angår den ifrågasatta rätten för de statliga upphandlingsmyndigheterna att göra entreprenadsumman beroende av »konjunkturbetonade förändringar av priserna å material och arbetskraft» må erinras att redan tidigare genom en författningsändring år 1935 (Sv. ffsaml. nr 565) medgivits att upphandlingspris må göras rörligt om det sättes i bestämt förhållande till regelbundet förekommande prisnoteringar. Mera tvivelaktigt är däremot alltjämt huruvida anbudspriset må göras beroende av andra växlande förhållanden och främst då skiftningar i arbetslönerna.

Hela denna fråga har redan tidigare uppmärksammats av centralupphandlingssakkunniga i deras år 1916 avgivna betänkande, där (sid. 126) framhölls, att växlingarna i arbets- och materialpris höra till det oundvikliga i affärslivet samt att en alltför obestämd avvägning av anbudspriset lätt kunde medföra att alltför stor risk kastades över på staten.

I betraktande av vad från väg- och vatten- samt byggnadsstyrelserna i ärendet anförts samt med tagen hänsyn också till de svårigheter som för de militära myndigheternas del visat sig föreligga för att med nuvarande bestämmelser göra upp om leveranser av krigsmateriel, särskilt fartygsmateriel, har utskottet ej velat motsätta sig departementschefens förslag om viss vidgad möjlighet för avtal med rörlig entreprenadsumma.

Förslaget om anvisande av ett anslag å 5,000,000 kronor för att täcka merkostnaderna för redan tidigare beslutade anläggningar under statens affärsverksfonder, fastighetsfonden och fonden för förlag till statsverket tillstyrkes av utskottet. Utskottet anser sig dock därvid böra understryka departementschefens uttalanden om att anslagets användning skall vara begränsad till utgiftsökningar på grund av prisstegring samt att det nu begärda nya anslaget ej är avsett till förstärkningar av anslag, från vilka ett flertal olika företag antingen helt bekostas eller erhåller bidrag.

Med återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten under rubrik VIII. *Oförutsedda utgifter till Statens affärsverksfonder, statens allmänna fastighetsfond och fonden för förlag till statsverket* anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Stockholm den 7 december 1939.

På första särskilda utskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Närvarande: se under utlåtandet nr 61.